

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ ПОДХОД
В МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ
НА ПЕРИФЕРНИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

гл. ас. д-р Ева Цветанова
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

**APPLICATION OF THE ENTREPRENEURIAL APPROACH
TO LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN PERIPHERAL
COMMUNITIES IN REPUBLIC OF BULGARIA**

Head assist. Prof. Eva Tsvetanova, PhD
„D. A. Tsenov” Academy of Economics, Svishtov

Резюме: Целта на доклада е да представи предприемаческия подход като отговор на критичните проблеми в местното икономическо развитие на периферните общини в Р. България и да подчертае ролята на клъстеризирането на икономическата дейност за фасилизирането на регионалната вертикална и хоризонтална координация, намаляването на информационните разходи, стимулирането на НИРД, развитието на човешкия капитал и др.

В доклада е анализиран предприемаческия подход в икономическо развитие на три периферни общини като катализатор за създаването на местна среда, която стимулира повишаването на конкурентоспособността локалните бизнес организации на регионалния, националния и световен пазар.

Ключови думи: предприемаческия подход в местното икономическо развитие, регионално планиране в периферни общини, ендогенно развитие.

JEL: O25; R11

Summary: The report aims to present the entrepreneurial approach as a response to the critical issues in local economic development in peripheral municipalities in the Republic of Bulgaria and to highlight the role of clustering of economic activity for facilitation of regional vertical and horizontal coordination, reduction of costs for information, promotion of R & D, development of human capital, etc.

The paper analyzes the entrepreneurial approach to economic development of the three peripheral communities as a catalyst for creating a local environment that stimulates and supports science, innovation and continuous improvement of business organizations and enhances their competitiveness at regional, national and global market.

Keywords: entrepreneurial approach to local economic development, regional planning in peripheral municipalities, endogenous development.

JEL: O25; R1

Увод

Съгласно Лисабонската стратегия до 2010 г. ЕС трябваше да се „превърне в най-конкурентното, динамично и иновативно икономическо пространство в света.“ Тази цел остава актуална и в следващите десет години, но за да е постижима Съюзът разчита на новата стратегия Европа 2020, която трябва да се справи с предизвикателствата след световната икономическа криза, глобалните климатични промени и необходимостта от устойчив растеж. Регионалният дисбаланс също е една от структурните характеристики на ЕС. С всяко негово разширяване, броят на проблемните райони неизменно нараства. Това обуславя необходимостта от изучаване на различията в развитието на периферията, с цел да се дефинира оптимален подход за нейното стимулиране и да се открие новата роля на „локалните заинтересовани страни“ при определяне на бъдещето на съответната територия. Под *периферен регион* [1] в настоящата разработка се разбира територия, лишена от предимства и зависима от даден централен район.

Целта на доклада е да представи предприемаческия подход като отговор на критичните проблеми в местното икономическо развитие на периферните общини в Р. България и да подчертае ролята на клъстеризирането на икономическата дейност за фасилизирането на регионалната вертикална и хоризонтална координация, намаляването на информационните разходи, стимулирането на НИРД, развитието на човешкия капитал и др.

В доклада е анализиран предприемаческия подход в икономическо развитие на три периферни общини като катализатор за създаването на местна среда, която стимулира повишаването на конкурентоспособността локалните бизнес организации на регионалния, националния и световен пазар.

По-конкретно доклада се концентрира върху следните задачи:

- Изясняване спецификата на предприемаческия подход в икономическо развитие на българските периферни общини;
- Анализ на приложението на предприемаческия подход в стратегическото регионално планиране с акцент върху ролята на локалното мрежово партньорство и създаването на специфична институционална среда, подкрепяща процеса на местното икономическо развитие;
- Дефиниране на конкретни препоръки и мерки за постигането на локален икономически растеж.

I

Функционирането на местната икономика е тясно свързано със състоянието на националната. Освен това държавните икономически интереси, както и тези на националните и многонационални компании, не винаги са в съзвучие с потребностите и интересите на местните общности. Следователно в локалното развитие следва да се заложи на една нова парадигма – „предприемаческият подход“. В условията на глобализация общините, областите и районите трябва да действат пазарно, да печелят конкурентни предимства като разчитат на собствените си ресурси (включително човешкия капитал), гарантирайки просперитета на населението си. Териториалните единици, които генерират желаните резултати, са икономически жизнени [2]. Централна характеристика на предприемаческия подход към местното икономическо развитие е акцентът върху ендогенното развитие. Последното предполага

ефективното използване на локалните човешки и физически ресурси за създаването на нови възможности за заетост и да се стимулират нови, местни икономически дейности; създаване на жизнени институции, алтернативни производства за по-нататъшното диференциране на съществуващата икономическа база; поддържане и усилване на конкурентоспособността на местните фирми; разработване на нови пазари и осигуряването на експертна помощ за местната индустрия.

Стратегическото планиране на икономическото обновление и развитие позволява на даден регион, област или община да трансформира икономическата си структура, чрез промяна на местния индустриален микс (локалната отраслова структура), професиите, стоките и услугите, на които той разчита за генериране на доходи и благосъстояние и чрез стремеж към промяна на моделите на собственост и контрол, размерът на локалните предприятия и използваните технологии. Успешното прилагане на принципите на икономическото развитие изисква внимателна оценка на стъпките в процеса на планиране и спектъра от използвани инструменти и техники.

Предприемаческият подход в организацията и управлението на местно ниво предполага, че от капацитета на локалните заинтересовани страни (в частност местните инициативни групи) зависи как ще се отговори на регионалните нужди и дали ще бъдат използвани оптимално ендегенните ресурси на общината. Развитие. Подобряването на работата на администрацията в посочените направления ще мотивира хората от периферията да се ангажират в създаването и реализирането на локални инициативи, ще създаде предпоставки за развитието на местна иновативна среда и ще повиши качеството на живот.

II

Предизвикателствата пред реализирането на предприемаческия подход в местното икономическо развитие са дефинирани, анализирани и оценени в три по-слабо развити общини – Белене, Никопол, Павликени. Те са избрани в качеството си на едни от най-ярките представители на „периферията“ у нас.

Икономиката на периферните общини е изправена както пред вътрешни, така и пред външни предизвикателства. От една страна, необходимостта от полагане на усилия за изграждане на местната идентичност и устойчивост, а от друга за повишаване конкурентоспособността на местната икономика като цяло и представянето на нейните уникални характеристики пред глобалния пазар. Локалната икономическа политика следва да постави стратегически фокус върху въпросите, потребностите, предизвикателствата и приоритетите на съответния регион, да обхваща както текущите проблеми пред ключовите сектори в местната икономика, така и регионалните тенденции, да открие ключовите пазари за местната продукция и да предложи подходящи стратегии за атакуването им [3].

При разработването на териториалните инициативи за интервенция в развитието е от изключително значение да се разполага с актуални данни за това как резидентите възприемат района в качеството му на място за инвестиране, работа, живеене или посещение и с какви опции съществуват за да се подобри тази представа. По тази причина предмет на настоящото изследване е нагласата за осъществяване на предприемаческия подход в местното развитие от страна на заинтересовани страни в периферните общини. Това наложи разработването на анкетни въпросници за проучване на информираността, ангажираността и готовността на публичната адми-

нистрация, бизнеса и неправителствените организации да разработи и реализира териториална икономическа политика. Обект на проучването са местните заинтересовани страни в три периферни общини – Белене, Никопол и Павликени.

Основната теза на изследването е, че прилагането на предприемаческия подход в стратегическото регионално планиране с акцент върху ролята на локалното мрежово партньорство и създаването на специфична институционална среда, подкрепяща процеса на местното икономическо развитие, ще доведе до икономически растеж и ще спомогне за подобряването на местния имидж пред потребителите на региона.

Дефинирани са следните изследователски въпроси, разкриващи специфичните характеристики на маркетинговата активност на заинтересованите страни в трите периферни общини:

- До каква степен предприемаческия подход (в частност публично частното партньорство – ПЧП) е стратегически приоритет за местните инициативни групи от общината;
- Какво е равнището и силата на взаимодействие между локалните заинтересовани страни в контекста на позитивното представяне на общината.
- Какви са основните предпоставки и пречки, пред разработването и осъществяването на местната стратегия за икономическо развитие.

Методология на изследването

След обстойно проучване и обобщение на съществуващите национални, регионални и областни анализи, стратегии и планове за развитие, както и на експертните мнения на специалистите от района за перспективите пред локалната икономика за респонденти са привлечени членовете на местните инициативни групи в трите периферни общини, сред които – местни власти, представители на различни неправителствени организации и локалния бизнес.

На основата на така събраната информация е проведено електронно анкетно проучване с представители на местните инициативни групи в трите периферни общини, обект на изследване. Чрез него се цели да се дефинират факторите, определящи информираността, ангажираността и готовността на публичната администрация, бизнеса и неправителствените организации да разработят и реализират териториална комуникационна политика. Нейното реализиране ще създаде предпоставки за подобряване работата на администрацията, увеличаване конкурентоспособността на локалните фирми, ще повиши инвестиционния и предприемачески интерес към региона и не на последно място ще повиши качеството на живот. Отговорите са събрани чрез стратифициран неслучаен подбор, тъй като за целите на изследването интерес представляват респонденти с определени компетенции, квалификации, отговорности и познания. По-конкретно са анализирани и обобщени резултатите от 32 електронни анкети с представители на местните инициативни групи в общините Белене, Никопол и Павликени.

Като метод на изследването е избран количествен многомерен анализ – експлоративен приложен факторен анализ, реализиран с помощта на статистически софтуер PASW Statistics 18. Методът е предпочетен, тъй като позволява да се изследва взаимодействието между изучаваните променливи, както и силата на връзките между тях, без непременно да се търси взаимодействие между тях от типа „факторна променлива - резултатна променлива“ [4].

Проучването оценява нагласата на заинтересованите страни от периферията по отношение на прилагането на предприемаческия подход в местното развитие. За целта са формулирани 19 въпроса, по които респондентите са помолени да изразят позицията си. Оценка на анкетираните са измерени чрез ординална скала. Отговорите са обработени с приложен експлораторен факторен анализ. В резултат са излъчени 5 главни компонента, които заедно обясняват 73% от вариацията на 19-те променливи.

III

Интерпретацията на получените факторни компоненти е както следва:

Компонент 1 се дефинира като: „Активно взаимодействие на местните заинтересовани страни чрез публично частно партньорство“. Той корелира най-силно с променливите: Учредяването на ПЧП в нашата община протича леко и безпроблемно. Местният бизнес активно търси възможности за ПЧП, Нашата община разполага с достатъчно финансови ресурси за реализиране на ПЧП., Общинските проекти приоритетно се осъществяват чрез ПЧП. **Компонент 2** се дефинира като: „Информираност и ангажираност на заинтересованите страни по отношение на локалната икономическа активност и възможностите за партньорство“. Той корелира най-силно с променливите: Всички заинтересовани страни на територията на общината разполагат с информация за същността на ПЧП; Разработена е база данни, съдържаща информация с добри практики в областта на ПЧП; В нашата община съществува силна политическа подкрепа за реализирането на ПЧП; В общината липсват достатъчно административни кадри, които да подготвят процедурите и договорите, свързани с реализирането на ПЧП; Общината осъзнава необходимостта от използването на ПЧП за решаването на местните проблеми. **Компонент 3** се дефинира като: „Потенциал за клъстеризация на местната икономика“. Той корелира най-силно с променливите: Бизнес портфолиото на общината осигурява достатъчно информация за потенциалните инвеститори и предприемачи; Общината полага достатъчно усилия за насърчаване клъстеризацията на местната икономика; Бизнесът е активен участник в процеса на местно развитие; На територията на общината съществуват обособени (клъстерни) групи от фирми на еднакви или различни производствени равнища, които заедно реализират общи икономически цели. **Компонент 4** се дефинира като: „Ендогенни ресурси за реализиране на предприемаческия подход в местното развитие“. Той корелира най-силно с променливите: Общината разполага с общинска собственост със стратегическо значение, която може да отдава или продава на частни инвеститори; Честите промени в персонала на публичната администрация на централно и местно ниво затрудняват реализирането на ПЧП; В общината са налични достатъчно атрактивни обекти, чрез които да се реализира ПЧП. **Компонент 5** се дефинира като: „Препятствия пред местното икономическо развитие“. Той корелира най-силно с променливата: В нашата община липсва възможност за ползването на банкови кредити за реализиране на ПЧП. Ролята на бизнеса в реализираните досега общински инициативи е само като подизпълнител на обществени поръчки. От нормативна гледна точка съществуват трудности при учредяването на ПЧП (вж. Таблица 1).

Таблица 1

Основни резултати и препоръки от приложения анализ

Компоненти	Обобщение на резултатите от изследването	Мерки и препоръки
„Активно взаимодействие на местните заинтересовани страни чрез публично-частно партньорство“	По-голяма част от анкетираните не смятат, че информацията относно възможностите за реализиране на ПЧП, налична в общината, е достатъчна. Учредяването на ПЧП в проучените общини е съпроводено с редица трудности от различен характер, които варират от недостатъчната активност на заинтересованите страни, до усложнени административни процедури. Общините не разполагат с достатъчно финансови ресурси за реализиране на ПЧП., като общинските проекти, осъществявани чрез ПЧП са недостатъчни за да гарантират дългосрочния просперитет на региона и неговата конкурентоспособност. Фирмите разчитат предимно на собствени средства, като почти напълно пренебрегват възможностите за участие в национални и международни програми за финансова подкрепа. Възможностите за и банкови кредити са силно ограничени.	Мерки за увеличаване ролята на гражданското общество в процеса на формулиране на политика на местно ниво чрез участие на представители на заинтересованите страни в разработването на стратегиите за местно развитие и плановете за действие. Представяне потенциала за икономическо развитие на общините чрез пакет от маркетингови инициативи, които да положат основа за установяване на контакти с потенциалните инвеститори. Необходими са мерки за насърчаване на мрежовото партньорство и клъстеризацията на компаниите в региона с цел създаването на витална иновативна среда, в която местния бизнес е институционално подкрепен. Необходимост от разработване на програма за задържане и разширяване на съществуващия бизнес.
„Препятствия пред местното икономическо развитие“	Като основни пречки пред реализирането на предприемаческия подход в местната икономика, анкетираните определят: липсата на възможност за ползването на банкови кредити за реализиране на ПЧП, слабата активност на локалния бизнес, който приоритетно участва в реализираните общински инициативи, само като подизпълнител на обществени поръчки. Анкетираните са подчертали съществуването на определени трудности от административен и нормативен характер при учредяването на ПЧП.	Уплътняване на структурата на предложителите на знания и иновации в региона; Инвестиции за навлизане на виртуалния пазар (електронна търговия) Разработване на система от стимули за задържането на хората с висока квалификация в региона (на фирмено ниво това може да са парични стимули, план за кариерно развитие, тим билдинг и др).

„Потенциал за клъстеризация на местната икономика“	<p>Две трети от анкетираните смятат, че бизнес портфолиото на общината не осигурява достатъчно информация за потенциалните инвеститори и предприемачи и към момента не е ефективен инструмент за презентирането на инвестиционния потенциал на региона;</p> <p>В разгледаните общини усилията за насърчаване клъстеризацията на местната икономика са незначителни, липсва и активен диалог между местните заинтересовани страни за решаването на въпросите на местно развитие;</p> <p>На територията на общините не съществуват обособени (клъстерни) групи от фирми на еднакви или различни производствени равнища, които заедно да реализират общи икономически цели.</p>	<p>Необходимост от разработване на пакет от маркетингови документи, специално насочени към бизнеса. Целта е този пакет от документи е да подпомогне потенциалния инвеститор, който ще добие представа за възможностите за инвестиции в общината. Към интернет страниците на общините следва да се разработи специализиран, отделен линк с набраната икономическа информация.</p> <p>Въвеждане на съвременни информационни продукти, които да улеснят плановия процес във фирмата;</p> <p>Оползотворяване на европейските и световни ресурси за подкрепа на иновационната активност (изследователски мрежи, клъстерни инициативи и др).</p> <p>Стратегия за ревитализация на бивши индустриални предприятия и индустриални зони чрез рекапитализация, техническо и технологическо обновление. [5]</p>
Ендогенни ресурси за реализиране на предприемаческия подход в местното развитие“	<p>Като цяло респондентите се обединяват около мнението, че макар и по-слабо развити, техните общини разполагат с общинска собственост със стратегическо значение, която може да се отдава или продава на частни инвеститори;</p> <p>Като най-сериозни проблеми, анкетираните посочват: честите промени в персонала на публичната администрация на централно и местно ниво, които затрудняват реализирането на ПЧП.</p>	<p>Постигане на ефективен диалог по релацията „местен бизнес - образователни и научни организации - локална власт“.</p> <p>Анализ на свободната работна ръка и структурата на безработицата, в резултат, на който да се идентифицират потенциалните ресурси на общините и да се определят потенциалните партньори.</p> <p>Разработване на обучителни семинари на различни теми: стратегическо и икономическо планиране, маркетинг на общината пред потенциални инвеститори, правила на комуникация с инвеститори, презентации и др.</p> <p>Мерки в областта на земеделието по посока към повишаване добавената стойност на сектора (инвестиции в местната инфраструктура и в затваряне на цикъла на агробизнеса)</p> <p>Мерки за развитие на транспортно-логистични дейности в Община Никопол; Уникален и почти неусвоен туристически потенциал и в трите общини.</p>

<p>„Информираност и ангажираност на заинтересованите страни по отношение на локалната икономическа активност и възможностите за партньорство“</p>	<p>Липсва необходимата информация от стопанската сфера в проучените общините. Това, от своя страна, води до ситуация, при която съществуващата информация за фирмите на територията на общината е недостатъчна и с малък обем от данни, както и невъзможност за актуализация на състоянието и тенденциите.</p> <p>Заинтересовани страни на територията на общината не разполагат с достатъчно информация за същността на ПЧП, въпреки, че местната администрация е осигурила база данни, съдържаща информация с добри практики в областта на ПЧП, тя не се радва на широка популярност сред представителите на местния бизнес;</p> <p>В проучените общини няма ясно заявена политическа подкрепа за реализирането на ПЧП;</p> <p>В изследваните общини е осъзната необходимостта от използването на ПЧП за решаването на местните проблеми. Същевременно административния капацитет, често не е достатъчен, за да се подготвят процедурите и договорите, свързани с реализирането на ПЧП.</p>	<p>Активно взаимодействие по релацията местна власт – медии, например чрез организиране на регулярни пресконференции за запознаване на обществото с приоритетите, целите, проектите и др. на общината; провеждаме активна медийна кампания чрез разпращането на прес-съобщения до местните медии и кореспондентите на националните медии в областта, и публикуване на материали в местните медии за постигнатите резултати.</p> <p>Мерки за повишаване на информираността на заинтересованите страни относно насоките за подготовката на успешен бизнес, информирани за източниците на финансиране за бизнеса, мотивиране на безработни млади хора за разработване на бизнес-планове и евентуалната им реализация и др.</p> <p>Повишаване индекса на иновативна активност на фирмите от региона.</p> <p>Повишаване на управленската култура; обучение и рекрутиране на кадри, притежаващи планови и мениджърски компетенции</p>
---	---	---

На база факторните оценки на така получените 5 компонента е направен опит да обобщим резултатите от проучването и да изведем препоръки за подпомагане на българските местни власти в създаването на креативна локална среда за повишаване предприемаческата активност и регионалния имидж. Предложената система от мерки цели да улесни разработването на стратегически документи на регионално и общинско равнище и по-конкретно оценката на изпълнението на съответните програми за регионален маркетинг.

Заклучение

Прилагането на предприемаческия подход в местното икономическо развитие на проучените периферните общини е свързано с изучаването на множество и различни по своя характер, променливи, явления и процеси. Резултатите, представени в доклада, са опит за емпирично редуциране на факторите на влияние и извеждането на независими структури от тях, които са предназначени да очертаят стратеги-

ческите вектори за локално развитие и потенциала за маркетинг на региона. Направени са конкретни препоръки за подобряване на взаимодействието между локалните заинтересовани страни, с цел създаването на витална местна политика, която да повиши конкурентоспособността и да подобри имиджа на периферните общини.

Литература:

- [1.] Тонкова, Ст. Локализационният избор. В. Търново, АБАГАР, 2002.
- [2.] Богданова, М. и др. Оценка на въздействието на структурните фондове върху местното икономическо развитие. СА Д. А. Ценов – Свищов, 2011.
- [3.] Цветанова, Ева. Проучване иновационната активност на частния и публичен сектор в Дунавския регион. Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов, 2013.
- [4.] Haffer, R. et al, Community Development in Perspective, IOWA University Press, 1995.
- [5.] Izenman, A. J. Modern Multivariate Statistical Techniques: Regression, Classification, and Manifold Learning, Springer Science+Business Media, LLC, 233 Spring Street, New York, NY 10013, USA, 2008.
- [6.] Личен сайт на автора: *Поради големия им обем всички резултати и докладвани статистики от проведените анализи, цитирани в настоящата статия, които не могат да бъдат коректно представени в текста, са изведени в отделно електронно приложение, достъпно за разглеждане на адрес: <http://regio2020.free.bg/report-6-14.xlsx>*